

ОБЈЕКТИВНИ ИДЕНТИТЕТ ПРЕСУДЕ И ОПТУЖБЕ У ЗАКОНУ О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ ОД 1976. ГОДИНЕ

1. — Питање објективног идентитета пресуде и оптужбе расправља се, у већем или мањем обиму, у бројним радовима наших теоретичара и стручњака. Познато је да су по овом питању заузета углавном два становишта: по првој, ужој концепцији, суд је при доношењу пресуде везан за чињенични опис кривичног дела како је то назначено у оптужби (оптужници и оптужном предлогу), а по другој, широј концепцији суд је везан за догађај који је предмет оптужбе, а чињенични опис тог догађаја може да мења према резултату главног претреса и то како на штету, тако и у корист оптуженог.⁽¹⁾ Мишљења теоретичара су подељена, па заступници првог становишта износе као основне аргументе спровођење принципа оптужбе, а с тим у вези и принципа одељености кривичнопроцесних функција, а поборници другог схватања истичу у први план принцип истине као основни и најважнији принцип кривичног процесног права који захтева да оптужени буде осуђен за кривично дело које је стварно и учинио.

Уже схватање тј. концепција строге везаности пресуде за оптужбу омогућава постављање правила за практично решавање питања објективног идентитета пресуде и оптужбе. Основно правило садржи поставку да је суд при доношењу пресуде везан за дело како је оно, у погледу одлучних (правно релевантних) чињеница које сачињавају битна обележја одређеног кривичног дела, описано у оптужници. Суд не може оптуженог осудити за друкчије, а тим мање ни за друго кривично дело, што значи да не може мењати чињенични опис дела изван граница правне квалификације којој одговара чињенични опис из оптужнице. Међутим, заступници ове концепције држе се тог основног правила само кад је у питању друкчије дело које је за оптуженог теже од оног садр-

⁽¹⁾ Законик о кривичном поступку с објашњењима и напоменама, Београд, 1953, стр. 268 — 269.

Младен Грубиша, Питање објективног идентитета пресуде и оптужбе, Наша законикост, бр. 9 — 10, 1960. г., стр. 452 — 453.

жаног у оптужници, а изузетно допуштају одступање у корист оптуженог, тако да га суд може осудити за друкчије кривично дело ако је ово лакше од оног садржаног у оптужници. Сматра се да је ова концепција у корист оптуженог оправдана и целисходна, јер се ради о досуђивању мањег од оног што се оптужбом тражи, а мање је већ садржано у већем. Истиче се да овакво одступање одговара захтеву процесне економије, а није противно принципу оптужбе, нити интересима одбране оптуженог.⁽²⁾

2. — Наше кривично процесно законодавство, почев од I кодификације из 1948. године, па до новог Закона о кривичном поступку од 1976. године; усваја уже схватање тј, концепцију строге везаности пресуде за оптужбу. Приликом припремања доста честих измена ЗКП било је предлога да се у закону прихвати шира концепција по којој би суд био везан за догађај који је предмет оптужбе, а могао би да мења чињенични опис дела према чињеничном стању које се изменило на главном претресу, под условом да је догађај у суштини остао исти.⁽³⁾ Законодавац није прихватио овакве предлоге, али ипак није остао доследан у свом становишту строге везаности пресуде за оптужбу. Законом о изменама и допунама ЗКП од 1959. године измењена је глава XXVI која се односи на поступак према малолетницима и питање објективног идентитета пресуде и оптужбе решено је на сасвим други начин. Веће за малолетнике је овлашћено да донесе одлуку на основу чињеничног стања које је измењено на главном претресу. Одступање од принципа оптужбе (поступак се може водити и без захтева јавног тужиоца уопште), у складу је са другим, бројним особеностима кривичног поступка према малолетницима, али се ипак може поставити питање да ли овакво решење питања објективног идентитета пресуде и оптужбе представља за малолетнике извесну опасност да његова одбрана буде неприпремљена⁽⁴⁾.

У току припрема за доношење новог Закона о кривичном поступку од 1976. године било је у рефератима и дискусијама предлога да се преиспита законско решење питања објективног идентитета пресуде и оптужбе, али се закључило да је интенција законодавца да се том приликом не иде на генералну ревизију кривичне процедуре, већ само на усаглашавање ЗКП са новим уставним одредбама и неке најнеопходније измене и допуне. Међутим, изменама и допунама Закона од 1976. године није извршено само усаглашавање са Уставом СФРЈ од 1974. године, већ су учињене значајне, чак и суштинске измене и допуне у правцу јачања законитости и подизања квалитета рада органа кривичног поступка; побољшања положаја учесника у поступку; поједностављења поступка и његове веће ефикасности итд. Ипак нови Закон о кривичном поступку не мења принципе на којима се заснива наш кривични поступак, па је и решавање питања објективног идентитета пресуде и оптужбе остављено за предстојећу комплексну ревизију кривичног процесног законодавства.

(2) Младен Грубица, Правила за практично решавање питања објективног идентитета пресуде и оптужбе, Наша законитост, бр. 11 — 12, 1960, стр. 604 — 606.

(3) Нацрт ЗКП од 1953. г. предвиђао је такво решење уз обавезу суда да оптуженом пружи могућност за одбрану (чл. 322 и 323).

(4) Тихомир Васиљевић, Коментар Закона о кривичном поступку, Београд, 1977, стр. 555.

Закон о кривичном поступку од 1976. године задржава у потпуности ранију формулацију законске одредбе (чл. 317) која регулише однос пресуде према оптужби, па према томе и ранију концепцију строге везаности суда за оптужбу.

Судска пракса је у почетку примене Закона о кривичном поступку од 1948. године била врло неуједначена, с обзиром да је законска одредба која се односила на питање објективног идентитета пресуде и оптужбе била нејасна и непрецизна. После доношења Законика о кривичном поступку од 1953. године у пракси је било ужих и ширих тумачења законске одредбе која је усвојила концепцију строге везаности пресуде за оптужбу. Дозвољавало се извесно одступање од ове концепције, ако је измена чињеничног стања на главном претресу била у корист оптуженог. И даље, током година, судска пракса се оријентисала у правцу ширег тумачења закона, тако да је углавном заузела став да нема прекорачења оптужбе кад суд заснива пресуду на чињеничном стању измењеном на главном претресу, ако је оно повољније за оптуженог, под условом да се ради само о друкчијем, а не о другом, новом кривичном делу.

3. — Повод за нека размисљања у вези објективног идентитета пресуде и оптужбе у овом раду представља нова одредба ЗКП (чл. 355) којом се јавном тужиоцу пружа још једна могућност за покретање новог кривичног поступка, ако је чињенично стање измењено на главном претресу. Ради убрзања кривичног поступка и повећања његове ефикасности законодавац је дао овлашћење јавном тужиоцу да, у случају ослобађајуће пресуде због недостатака доказа, може одмах по објављивању пресуде или у року од осам дана изјавити да се одриче права на жалбу и поднети нову оптужницу за друго кривично дело, на чије постојање указују докази изведени на главном претресу. Услов за подизање овакве оптужнице је да ново кривично дело није теже од ранијег тј. оно мора бити исте тежине или лакше. За подношење нове оптужнице по одредби чл. 355. ЗКП треба да буду испуњени сви законски услови, па се и овде, у сваком конкретном случају, мора поставити, поред осталог, и питање да ли изведени докази указују на друго, ново кривично дело или се ради о друкчијем тј. у суштини истом кривичном делу. Реч је о питању идентитета кривичних дела, а то је једно од најспорнијих теоретских питања у области кривичног и кривичног процесног права.

4. — Питање идентитета дела јавља се као спорно не само код односа пресуде према оптужби, већ и код неких других института кривичног процесног права, као нпр. код забране *reformatio in peius* и приговора пресуђене ствари. Стога се овим питањем баве многи теоретичари и може се рећи да су јединствени само у једном ставу да небитне чињенице које не сачињавају обележја кривичног дела не утичу на идентитет дела.

Идентитет дела постоји када чињенично стање у свом релевантном саставу представља исто кривично дело. За постојање идентитета нису од значаја све оне измене и допуне у опису чињеничног стања које не доводе до образовања новог тј. другог кривичног дела.⁽²⁾ Не може се

(2) Драгољуб Димитријевић, Кривично процесно право, Београд, 1976, стр. 87.

сматрати да је реч о другом делу чим настане квантитативна или квалитативна промена само неког од обележја кривичног дела, макар та промена проузроковала другачију правну квалификацију.⁽⁶⁾

Теоретичари се разилазе по питању критеријума за оцену постојања идентитета дела, као и по питању које чињенице треба сматрати битним и која стања суштинским. Већина теоретичара узима као мерило истоветност или различитост догађаја из прошлости. Дело је исто ако је исти историјски догађај (чињенично стање) и остаје исто и ако се јаве неке разлике у конкретном бићу дела у погледу времена, места, средства и сл., уколико те околности не представљају конститутивне елементе кривичног дела. И поред тих разлика догађај који је предмет оптужбе остаје исти у својим битним деловима, јер је суд везан суштинском догађаја, а не његовим појединостима. Стога се у теорији прави разлика између другачијег кривичног дела и другог кривичног дела.⁽⁷⁾

У погледу појма „другачије дело”, уколико се уопште усваја та разлика, постоји сагласност да је другачије дело у суштини исто оно дело које је предмет оптужбе само се због модификација (измене неког од његових обележја) појављује у измењеном виду. Много је теже одредити појам „другог дела”, јер се решење не може наћи узимајући као мерило истоветност или различитост историјског догађаја. Постоји мишљење да се увек ради о другом делу, кад пресуда обухвати други догађај из прошлости у односу на догађај из оптужбе. Међутим, може се радити о другом делу и онда кад се пресуда односи на исти догађај, али између описа дела у пресуди и оног садржаног у оптужби постоји знатна разлика.⁽⁸⁾ Стога се употребљавају и неки други критеријуми, па се, на пример, сматра да се друго, ново кривично дело мора разликовати од оног ранијег из оптужбе по неком конститутивном елементу који дела чини генусно различитим⁽⁹⁾. Чини се такође покушај да се питање идентитета дела реши с аспекта правноснажно пресуђене ствари ослобађућом пресудом.⁽¹⁰⁾ Овакво решење се, међутим, не би могло прихватити, јер се управо иде обрнутим путем. Идентитет дела је претпоставка за примену приговора пресуђене ствари, па прво треба утврдити да ли се ради о истом или другом делу, а не обратно.

5. — Постојање односно непостојање идентитета између кривичног дела из оптужнице и оног из пресуде значајно је за даље поступање у тој кривичној ствари. За исто кривично дело не може се поново судити, јер постоји могућност истицања приговора пресуђене ствари. После ослобађајуће пресуде јавни тужилац може поднети нову оптужницу односно

⁽⁶⁾ Младен Грубиша, Два правна схватања — два напада на један важан принцип нашег кривичног поступка, принцип забране *reformatio in peius*, Наша законитост, бр. 3 — 4, 1958., стр. 112 — 113.

⁽⁷⁾ Тихомир Васиљевић, Систем кривичног процесног права СФРЈ, Београд, 1970, стр. 662 и 411.

⁽⁸⁾ Младен Грубиша, Цит. дело у примедби (?), Наша законитост, бр. 11 — 12, 1960, стр. 604 и 616.

⁽⁹⁾ Бранко Петрић, Идентитет пресуде и оптужбе, Наша законитост, бр. 9 — 10, 1957, стр. 346.

⁽¹⁰⁾ М. Грубиша, цит. дело у примедби (?), стр. 616 — 618.

покренути нови поступак само ако се ради о другом кривичном делу тј. само ако између дела за које је изречено ослобођење и дела обухваћеног новим захтевом за гоњење не постоји идентитет. Исто правило важи и за поступање јавног тужиоца на основу чл. 355. Закона о кривичном поступку од 1976. године, под условом да то друго кривично дело није теже од кривичног дела из раније оптужнице.

Апсолутни идентитет између чињеничног описа дела у оптужници и дела утврђеног на главном претресу, може се рећи, скоро и не постоји. Међутим, у већини случајева измењено чињенично стање на главном претресу не указује на постање новог, другог кривичног дела, већ само на друкчије дело тј. ради се о квалитативним или квантитативним променама само неког обележја истог кривичног дела.

Према ширем тумачењу концепције строге везаности пресуде за оптужбу суд може изузетно осудити оптуженог за друкчије дело ако је оно лакше од дела које је описано у оптужници. Сматра се да овакво решење није на штету интереса странака: за оптуженог је повољније да буде осуђен за лакше кривично дело него да после ослобађајуће пресуде буде оптужен за наводно ново кривично дело; за тужиоца је боље да му се досуди један део захтева и да евентуално уложи жалбу против осуђујуће пресуде, него да новом оптужбом покреће читав поступак.⁽¹¹⁾ Стога у оним случајевима кад није у целини доказано чињенично стање садржано у оптужници, треба уместо ослобађајуће пресуде ићи на пресуђење ужег описа дела још у првостепеном поступку. Истиче се да уколико се не би пресудило мање, већ би била донесена ослобађајућа пресуда, код поновног утужења за умањени опис дела постоји могућност истицања приговора пресуђене ствари, што би значило неоправдано избегавање суда.⁽¹²⁾ Према томе, после правноснажне ослобађајуће пресуде због недостатка доказа, нови поступак може да буде покренут само ако се ради о другом, новом кривичном делу, док би поновно суђење у редовном поступку за друкчије кривично дело било противно начелу *ne bis in idem*, јер се у ствари ради о истом, само друкчијем кривичном делу.

6. — Шире тумачење концепције строге везаности пресуде за оптужбу не би се могло прихватити са формално-правног становишта. Сматра се да и одступање у корист оптуженог представља повреду објективног идентитета, како је регулисан одредбом чл. 346. Закона о кривичном поступку, јер се пресуда заснива на измењеном чињеничном стању, без обзира да ли је оно повољније или неповољније за оптуженог. Ради се, у ствари, о одступању од принципа оптужбе, јер се суду даје овлашћење да доноси одлуку не придржавајући се чињеничног описа кривичног дела садржаног у оптужници, како то захтева поменута законска одредба. Оваквом решењу могу се ставити и други приговори. Наиме, може се поставити питање да ли досуђивање мањег од онога што се оптужбом тражи, може довести од битне повреде одредаба кривичног поступка, зато што пресудом није потпуно решен предмет оптужбе

⁽¹¹⁾ Тихомир Васиљевић, дело цит. у примедби

⁽¹²⁾ Драгољуб Димитријевић, дело цит. у примедби (2), стр. 171.

(чл. 346. ст. 1. тач. 7. ЗКП). Поред тога, иако се ради о лакшем кривичном делу, овакво решење може да штети интересима одбране, јер је окривљени припремао одбрану у вези дела за које је оптужен, па се може догодити да буде недовољно припремљен за одбрану у погледу тог другачијег кривичног дела.

Што се тиче приговора који се односи на одступање од принципа оптужбе, може се рећи да у савременом кривичном поступку ни други принципи нису доследно спроведени, јер савремени поступак представља мешавину оптужних (акузаторских) и истражних (инквизиторских) елемената, преузетих из ранијих историјских система. Наш кривични поступак, који припада савременом социјалистичком кривичном процесном праву, је оптужно-расправни, што значи да је заснован на принципима оптужбе и равноправног расправљања странака о кривичној ствари. Реч је о мешовитом кривичном поступку са претежно оптужним елементима чија је суштина у одељености и осамостаљености кривичнопроцесних функција.

Почетак и трајање кривичног поступка зависе од иницијативе овлашћеног тужиоца и то је један од главних оптужних елемената, како у истрази, тако и на главном претресу. Поред тога, тужилац одређује предмет судског одлучивања. Решење истражног судије о спровођењу истраге садржајно је везано за захтев овлашћеног тужиоца, а између пресуде и оптужбе мора да постоји однос субјективног и објективног идентитета. Међутим, истрага и главни претрес, поред оптужних, имају и веома изражене истражне елементе. Спровођење истраге је у стварној надлежности истражног судије који по сопственој иницијативи врши потребне истражне радње. У главном кривичном поступку активност суда долази до изражаја нарочито у погледу иницијативе за прибављање и извођење доказа. У фази припремања главног претреса председник већа може и без предлога странака наредити прибављање нових доказа за главни претрес, а на претресу веће може одлучити да се изведу докази који нису предложени или од којих су странке и оштећени одустали.

У скраћеном поступку могу се појавити посебни истражни елементи на главном претресу, јер се претрес, под одређеним законским условима, може одржати у одсутности и овлашћеног тужиоца и окривљеног, тако да се у једном кривичнопроцесном субјекту могу сјединити све три главне функције кривичног поступка.

У поступку према малолетницима постоје сувише наглашени истражни елементи. Пре свега, у одређеним случајевима кривични поступак почиње решењем суда и против воље јавног тужиоца, који у овом поступку може да поступа и по принципу опортунитета. Такође и у случају одустанка јавног тужиоца од даљег гоњења, поступак ће се наставити решењем већа за малолетнике, с тим што веће не може малолетнику изрећи казну, него само васпитну меру. Већ је раније наведено да је законодавац у поступку према малолетницима одступио од строге везаности пресуде за оптужбу, што се такође оправдава специфичностима овог поступка, његовом сврхом и посебним санкцијама. Наглашава се, међутим, да у овом случају веће за малолетнике мора пазити да не

повреди окривљениково право одбране, одређујући казну или васпитну меру за дело за које није имао прилике да се брани.⁽¹³⁾

Изложени краћи приказ оптужних и истражних елемената у структури нашег кривичног поступка показује да закон и не тражи доследно спровођење оптужног принципа. Савремени, мешовити кривични поступак је теоретски све мање чист, тако да принципи немају апсолутни карактер, већ законодавац у одређеној процесној ситуацији, дајући предност једном принципу, допушта мања или већа одступања од других принципа, имајући у виду остварење сврхе кривичног поступка у целини.

У случају ширег тумачења законске одредбе о везаности пресуде за оптужбу не ради се о битнијем одступању од принципа оптужбе, јер суд остаје у границама оптужбе, само њен предмет уже захвата односно досуђује тужиоцу исти захтев, али у мањем обиму.⁽¹⁴⁾

Примедба да одступање у корист оптуженог односно пресуђење за мањи, ужи опис кривичног дела садржаног у оптужби, може да представља битну повреду одредаба кривичног поступка тј. да пресудом није потпуно решен предмет оптужбе, нужно нас враћа на већ изложено разматрање о идентитету дела и појмовима друкчијег и другог кривичног дела. Оптужба није решена ако суд није донео одлуку о битним, правно релевантним чињеницама које се односе на елементе бића кривичног дела, а може одступити од оптужбе у погледу небитних чињеница. Такође може изменити неке квалификаторне околности које доводе до друкчијег кривичног дела, али не може мењати оне конститутивне елементе због којих ће дело прећи у друго кривично дело. Према томе, при досуђивању мањег од онога што се оптужбом тражи, суд се мора придржавати оквира оптужбе и може вршити само оне модификације које дело чине друкчијим, али у суштини истим.

Најозбиљнији приговор који се ставља ширем тумачењу одредбе чл. 346. ЗКП односи се на питање обезбеђења права оптуженог на одбрану. Ово основно право окривљеног је једино потпуно загарантовано доследним спровођењем концепције строге везаности пресуде за оптужбу. Међутим, могло би се приметити да право оптуженог на одбрану може бити угрожено и када тужилац мења оптужбу на главном претресу. Закон предвиђа испитивање оптуженог у вези са наводима у измењеној оптужби и том приликом оптужени може да изнесе своју одбрану (чл. 316. ст. 3. и 4. ЗКП) Оптужени и његов бранилац имају право да траже одлагање главног претреса ради припремања одбране, али суд није дужан да одложи претрес у случају сваке измене оптужнице, већ то зависи првенствено од садржине и обима измена, као и од оцене објективних потреба за припремање одбране или нове оптужнице. Одбијање предлога да се главни претрес одложи ради припремања одбране може представљати битну повреду одредаба кривичног поступка из чл. 364. ст. 2, што је фактичко питање.⁽¹⁵⁾

⁽¹³⁾ Vladimir Bauec, Југославенско кривично процесно право, књига прва, Загреб, 1977, стр. 193.

⁽¹⁴⁾ Младен Грубиша, дело цит. у примедби (?), Наша законитост, бр. 11 — 12, 1960, стр. 605.

⁽¹⁵⁾ Бранко Петрић, Закон о кривичном поступку, објашњен судском праксом, 1977, стр. 242.

У случају одступања од строге везаности пресуде за оптужбу у корист оптуженог, по правилу, право на одбрану не би требало да буде утрожено, јер се оптужени већ припремао за одбрану у погледу тежег кривичног дела, а суди му се за лакше и то само друкчије, а не друго кривично дело. Међутим, може се ипак догодити да буде мање припремљен, јер његова одбрана није усмеравана и припремана у вези чињеница које су садржане у ужем опису кривичног дела.

7. — Овлашћени тужилац има неколико законских могућности за даље поступање у случају измене чињеничног стања на главном претресу.

Пре свега, тужилац може изменити оптужницу већ у току главног претреса, ако нађе да постоје услови из одредбе чл. 337. ЗКП. Ако би тужилац искористио ову могућност, питање објективног идентитета оптужбе и пресуде, како је постављено у закону, не би било спорно, јер се пресуда може односити и на дело које је предмет оптужбе измењене на главном претресу. Запажа се, међутим, да тужилац у већини случајева не користи ову могућност из бојазни да баш измена оптужнице не доведе до ослобађајуће пресуде, јер још не зна став суда према одређеним доказима у односу на чињенично стање које се изменило на главном претресу. (16)

Посебне тешкоће постоје у скраћеном поступку, с обзиром да овлашћени тужилац не мора присуствовати главном претресу, па ако се измени чињенично стање, не може доћи до измене оптужбе у току главног претреса.

Треба нагласити да се код измене оптужнице на главном претресу увек ради само о друкчијем кривичном делу, јер постојање другог дела захтева покретање новог поступка. У том случају тужилац може одустати од оптужбе и, после правноснажности пресуде којом се оптужба одбија, подићи нову оптужницу за друго кривично дело.

Уколико тужилац не прилагодн оптужницу измењеном чињеничном стању, суд, придржавајући се строго закона, треба да донесе ослобађајућу пресуду, јер није доказано да је оптужени учинио дело за које се оптужује (чл. 350. ст. 3. ЗКП). Већ је наведено да је судска пракса углавном заузела став да ослобађајућу пресуду треба изрећи само ако је кривично дело теже од онога описаног у оптужници, док се за лакше кривично дело може донети осуђујућа пресуда. Сматра се, међутим, да суд може у корист оптуженог одступити од оптужбе само у границама до којих дело за које се осуђује остаје друкчије у односу на оно из оптужнице и не пређе у друго дело. Суд не може одступити од оптужбе на штету оптуженог ни онда кад би то довело само до друкчијег дела. (17) Ако би суд донео осуђујућу пресуду на основу чињеничног стања измењеног на главном претресу на штету оптуженог, онда је то прекорачење оптужбе које представља битну апсолутну повреду одредаба кривичног поступка из чл. 364. ст. 1. тач. 9. коју суд испитује по службеној дужности поводом било чије жалбе. У том случају дошло би до укидања прво-

(16) Т. Васиљевић, цит. дело у примедби (9), стр. 380.

(17) М. Грубиша, цит. дело у примедби (2), стр. 613.

ступене пресуде и упућивања предмета на нови претрес пред првостепеним судом.

Против ослобађајуће пресуде првостепеног суда јавни тужилац може да изјави жалбу, и уколико та жалба буде усвојена, долази до укидања првостепене пресуде и поновног суђења пред истим судом. Међутим, ако жалбени суд потврди ослобађајућу пресуду и она постане правноснажна, јавни тужилац има могућност да подигне нову оптужницу само ако се ради о другом, новом кривичном делу. Уколико је у питању само друкчије кривично дело, које је у суштини исто оно дело које је предмет оптужбе, јавни тужилац не може покренути нови поступак, јер се у том случају може ставити приговор већ пресуђене ствари, с обзиром на принцип *ne bis in idem*. Стога је важно да и диспозитив ослобађајуће пресуде садржи детаљан чињенични опис кривичног дела ради његове идентификације у случају улагања приговора пресуђене ствари.⁽¹⁸⁾ Тако се може догодити да оптужени избегне кривичну санкцију или да не буде осуђен за дело које је стварно и учинио, што је једна од негативних последица строге везаности пресуде за оптужницу. Тек путем ванредних правних лекова — захтева за понављање кривичног поступка и захтева за заштиту законитости може после правноснажне осуђујуће или ослобађајуће пресуде да дође до поновног суђења за исто односно друкчије кривично дело.

Према Закону о кривичном поступку од 1976. године јавни тужилац добија још једну могућност за поступање после правноснажне ослобађајуће пресуде, која је донета због недостатка доказа, а у питању је друго кривично дело. По ранијим законским прописима јавни тужилац је могао да покрене нов кривични поступак односно да подигне нову оптужницу ако је чињенично стање на главном претресу показало да постоји друго кривично дело. Овај нови поступак има свој редовни ток и, по правилу, пролази кроз све одговарајуће фазе, укључујући судску контролу оптужнице и поновно извођење свих доказа, што доводи до знатног успоравања поступка. Према новој одредби чл. 355. ЗКП јавном тужиоцу се олакшава подношење нове оптужнице за друго кривично дело које није теже од кривичног дела из раније оптужнице, али ако се ради о тежем кривичном делу или нису испуњени други законски услови из чл. 355. ЗКП, јавни тужилац мора да поднесе оптужницу по редовној процедури.

Поступање по овој одредби Закона о кривичном поступку несумњиво поједностављује и убрзава решавање одређене кривичне ствари. Одричањем јавног тужиоца од права на жалбу одмах после објављивања ослобађајуће пресуде или најкасније у року од осам дана, ослобађајућа пресуда постаје правноснажна, јер против ње није дозвољена жалба окривљеног. Суд спроводи једну врсту скраћеног поступка: главни претрес се поново отвара пред истим већем и поступак се наставља на основу нове оптужнице против које приговор није дозвољен. Претрес може бити одложен, на предлог оптуженог или по иницијативи суда, ради припремања одбране. Раније изведени докази не изводе се поново,

(18) Т. Васиљевић, цит. дело у примедби (9), стр. 393.

осим у случајевима предвиђеним у чл. 305. ЗКП или ако веће за поједине доказе одлучи да се поново изведу.⁽¹⁹⁾

У вези ове одредбе посебно се истиче да је законодавац при њеном састављању водио рачуна о интересима оптуженог, с обзиром да је ово решење у суштини на његову штету. Окривљени је после ослобађајуће пресуде изложен опасности да у једној скраћеној процедури буде лишен одређених основних права. Стога је право на подизање нове оптужнице на основу чл. 355. ЗКП дато само јавном тужиоцу, како би се спречило прешироко коришћење оваквог скраћеног поступања и евентуалне злоупотребе. Поред тога, јавни тужилац може, у одређеном кривичном предмету, ово право искористити само једанпут, јер ако поново дође до ослобађајуће пресуде, одредба чл. 355. ЗКП не може се више применити. Даље, оптужени може тражити одлагање главног претреса ради припремања одбране. Најзад, и у интересу је оптуженог да се поступак непотребно не развлачи.⁽²⁰⁾ То су углавном добре стране ове нове законске одредбе, али остају нека спорна питања која указују на одређене недостатке, како у вези квалитета оваквог поступања, тако и у односу на нека основна права окривљеног.

Услов да кривично дело за које се подноси нова оптужница није теже од дела из раније оптужнице представља извесну гаранцију за оптуженог да се његов положај неће погоршати због подизања нове оптужнице по оваквом скраћеном поступку. Међутим, и поред могућности одлагања главног претреса, поставља се питање да ли је потпуно обезбеђено право оптуженог на одбрану, с обзиром да се ради о новом, другом кривичном делу за које није раније припремао своју одбрану. Исто тако, постојање другог дела може показати да нису довољни раније изведени докази, већ је потребно да се прибаве и изведу и неки нови докази. Јавни тужилац треба да оцени објективну ситуацију у конкретном предмету, с обзиром на обим и садржину измена и већ изведене доказе, па да се определи за редовни или скраћени поступак по чл. 355. ЗКП. Међутим, може с поставити питање да ли оцену постојања законских и других услова треба препустити само јавном тужиоцу или треба дати и судском већу право да пре поновног отварања главног претреса оцењује основаност нове оптужнице. У сваком случају, оправданост и правилност ове нове законске одредбе провериће се у судској пракси. При свему томе треба имати у виду да мере убрзавања поступка не смеју бити ни на штету квалитета процесних радњи, нити на штету основних права окривљеног и процесних гаранција одбране.

8. — Закон о кривичном поступку од 1976. године не мења раније законско решење питања објективног идентитета пресуде и оптужбе, а одредбом чл. 355. регулише само једно од бројних питања која се појављују у вези односа пресуде према оптужби тј. омогућује даље поступање после ослобађајуће пресуде по једноставнијој и бржој процедури. Стога

⁽¹⁹⁾ Детаљна анализа одредбе чл. 355. ЗКП дата је у раду: др Јован Павлица, Оптужница после ослобађајуће пресуде, Правни живот, 1977, бр. 6 — 7, стр. 21 — 34.

⁽²⁰⁾ Др Божидар Краус, Основне карактеристике новог кривичног процесног законодавства са становишта примене у пракси, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, 1977, бр. 2, стр. 131.

се не може прихватити мишљење да ова законска одредба представља неадекватан покушај решавања питања идентитета пресуде и оптужбе.⁽²¹⁾

Многобројна спорна питања у вези објективног идентитета пресуде и оптужбе не могу се решити ни у оквиру шире концепције, нити на основу уже тј. строге везаности пресуде за оптужбу. Оба схватања имају одребене добре стране, али и одребене слабости. Широј концепција представља битно одступање од принципа оптужбе, а што је још важније, озбиљно угрожава право оптуженог на одбрану, али зато омогућује да оптужени буде осуђен за дело које је утврђено на главном претресу, односно за дело које је стварно и учинио. Концепција строге везаности пресуде за оптужбу обезбеђује оптуженом пуно право на одбрану, али штети интересима друштва као целине, јер негативно утиче на ефикасност и брзину кривичног поступка.

Правиљно и целисходно решење питања објективног идентитета пресуде и оптужбе треба да отклони крајности у постојећим теоријским схватањима и да, што је могуће више, измири сукоб између два стално присутна интереса у кривичном поступку, захтева друштва за ефикасношћу кривичне процедуре и интереса окривљеног да оствари своје право на одбрану. У том смислу могло би се прихватити шире тумачење законске одредбе чл. 346. ЗКП, које представља изузетно одступање од строге везаности пресуде за оптужбу, а по коме би суд могао да иде ван чињеничног описа дела у оптужници само када је то у корист оптуженог, али не и на његову штету.

Судска пракса, која је углавном прихватила овакво шире тумачење, свој став не може правдати са становишта слова закона, јер одредба чл. 346. ЗКП не допушта никаква одступања од строге везаности пресуде за оптужбу. Међутим, усвојено решење приближава постојећа супротна схватања и бар у извесној мери ублажава поменути сукоб двају интереса у кривичном поступку.

Све ово указује на потребу преиспитивања постојећег и доношења бољег законског решења питања објективног идентитета пресуде и оптужбе, што ће се вероватно учинити приликом будуће комплексне форме Закона о кривичном поступку.

др Милица Стефановић-Златић

⁽²¹⁾ Бранко Петрић, Законик о кривичном поступку, објашњен судском праксом, 1977, стр. 259.

SUMMARY

OBJECTIVE IDENTITY OF SENTENCE AND CHARGE IN THE LAW OF CRIMINAL PROCEDURE OF 1976.

The Law on Criminal procedure of 1976 does not amend the solution to the question of objective (real) identity of the indictment and verdict which was adopted in the Law on Criminal procedure of 1953. The Law remains firm on the conception of strict dependence of the verdict on the indictment, where the court is obliged to look for the detailed description of the criminal act contained in the indictment (initial, or amended or extended at the main hearing). After acquittal due to insufficient evidence in regard to the criminal act cited in the indictment, the public prosecutor may start new criminal proceedings for any other criminal act which may have emerged during the main hearing. The new Law on Criminal procedure provides that, besides the regular proceedings, there should also be made available a sort of brief proceedings, in a case where the introduced evidence points to the existence of another criminal act not exceeding the severity of the criminal act from the earlier indictment.

In the theory of the criminal procedure law, besides the conception of strict dependence of the verdict on the indictment, there is also the point of view that the court is confined only to the event making the subject matter of the indictment, regardless of its description. Apart from that, there is a wider interpretation of the legal provisions, which mainly adopts the solutions of court practice, according to which the court may consider aspects of the case other than those cited in the indictment, if they are in favour of the defendant, but not if they are damaging for him. This point of view is considered acceptable because it eliminates extremes and brings closer differing views pertaining to the question of objective identity of the indictment and verdict, lessening to a certain extent the sharp edge of the conflict between the two interests, the demands of society for an efficient criminal procedure as a whole and the interest of the defendant for a full utilisation of his rights.